

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Love Pilström

Förtal och baktaleri

En jämförelse av förtalsbrottet i svensk och tysk rätt

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: VT 2023

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING.....	2
ZUSAMMENFASSUNG.....	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Avgränsningar	5
1.3 Metod och material.....	6
1.4 Forskningsläge.....	7
1.5 Disposition.....	7
2 DEFINITIONER AV FÖRTAL.....	8
2.1 Förtal i svensk rätt	8
2.2 Förtal i tysk rätt	10
2.2.1 Verleumdung.....	10
2.2.2 Üble Nachrede.....	12
3 SKYDDSINTRESSEN.....	15
3.1 Skyddsintresset i tysk rätt	15
3.2 Skyddsintresset i svensk rätt	18
4 ANALYS.....	22
4.1 Rekvisiten	22
4.2 Straffen.....	22
4.3 Skyddsintressena.....	24
KÄLLFÖRTECKNING	26
4.4 Källor	26
4.5 Litteratur.....	27

Summary

In summary, it can be said about the provisions in German and Swedish law that they are fairly similar in terms of the necessary prerequisites and their interpretation, although with the difference that the German prerequisites seem to be interpreted more strictly. Thus end the main similarities, and the many differences begin. Neither of the two crimes under German law (Verleumdung and üble Nachrede) directly corresponds to the Swedish crime of defamation, and this is mainly due to the fact that the two German provisions, to varying degrees, have untruth as the main component of the crimes, while in Swedish law proof of truth is only applied in certain liability exemption cases.

Furthermore, the German crimes have significantly higher penalty rates than the Swedish one. This is partly because honour in German law is closely related to rights covered by perpetuity clauses, partly because of the generally higher penalties in the German criminal code.

The protective interests are similar. Both legal systems apply some kind of variant of the normative and normative-factual honour. The big difference lies in the background of the concept of honour, where in Germany, due to a passive legislature for German conditions, there was and still is a lively debate about the closer definition of honour based on different theories in the legal literature. In Sweden, the legal literature does not seem to have felt an overwhelming need to further specify the concept of honour, and the discourse has thus largely been limited to legislative history, where the equivalence of the protection of honour with the protection of the truth has been debated back and forth throughout the course of legal history.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan om bestämmelserna i tysk och svensk rätt sägas att de är tämligen lika varandra i rekvisiten och deras utläggning, dock med skillnaden att de tyska rekvisiten tycks tolkas striktare. Därmed slutar de huvudsakliga likheterna, och de många skillnaderna tar vid. Inget av den tyska rättens två brott (Verleumdung och üble Nachrede) motsvarar direkt det svenska förtalsbrottet, och detta främst på grund av att de båda tyska bestämmelserna i varierande grad har osanning som huvudsaklig beståndsdel av brotten, medan det i svensk rätt endast tillämpas sanningsbevisning i vissa ansvarsfrihetsfall.

Vidare förekommer hos de tyska brotten avsevärt högre straffsatser än hos det svenska. Detta dels på grund av att ära i den tyska rätten har nära anknytning till rättigheter som omfattas av evighetsklausuler, dels på grund av de generellt högre straffen i den tyska strafflagstiftningen.

Skyddsintressena är lika. Båda rättsordningarna tillämpar någon slags variant av den normativa respektive normativt-faktiska äran. Den stora skillnaden ligger i ärobegreppens bakgrund, där man i Tyskland på grund av en för tyska förhållanden passiv lagstiftare haft och fortfarande har livlig debatt kring ärans närmare definition utifrån olika teorier i doktrinen. I Sverige tycks man från doktrinens sida inte ha känt ett överväldigande behov av att närmare precisera begreppet ära, och diskursen har därmed i mångt och mycket begränsats till förarbeten, där äroskyddets ekvivalens med sanningsskyddet debatterats fram och tillbaka genom rättshistoriens gång.

Zusammenfassung

Zusammenfassend lässt sich zu den Regelungen im deutschen und schwedischen Recht sagen, dass sie hinsichtlich der Tatbestände und ihrer Auslegung recht ähnlich sind, allerdings mit dem Unterschied, dass die deutschen Tatbestände offenbar strenger ausgelegt werden. Damit enden die wesentlichen Gemeinsamkeiten und die vielen Unterschiede beginnen. Keines der beiden Straftaten nach deutschem Recht (Verleumdung und üble Nachrede) entspricht direkt dem schwedischen Straftatbestand der Verleumdung (Förtal), was vor allem darauf zurückzuführen ist, dass die beiden deutschen Vorschriften in unterschiedlichem Ausmaß Unwahrheit als Hauptbestandteil der Straftaten aufweisen, während im schwedischen Recht der Wahrheitsbeweis nur in bestimmten Fällen von Haftungsausschlüssen angewendet wird.

Darüber hinaus sind die deutschen Straftaten deutlich höher geahndet als die schwedischen. Dies liegt zum Teil daran, dass die Ehre im deutschen Recht eng mit den Rechten verbunden ist, die durch Ewigkeitsklauseln abgedeckt sind, und zum Teil an den allgemein höheren Strafen im deutschen Strafgesetzbuch.

Die Rechtsgüter sind ähnlich. Beide Rechtssysteme wenden eine Art der normativen oder normativ-faktischen Ehre an. Der große Unterschied liegt im Hintergrund des Ehrenbegriffs, wo es in Deutschland aufgrund einer für deutsche Verhältnisse passiven Haltung des Gesetzgebers eine lebhaftere Debatte über die nähere Definition der Ehre auf der Grundlage unterschiedlicher Theorien in der Fachliteratur gab und gibt. In Schweden schien die Literatur kein überwältigendes Bedürfnis verspürt zu haben, den Begriff der Ehre weiter zu präzisieren, und der Diskurs beschränkte sich daher weitgehend auf vorbereitende Arbeiten (*travaux préparatoires*), bei denen die Gleichstellung des Schutzes der Ehre mit dem Schutz der Wahrheit im Laufe der Rechtsgeschichte immer wieder diskutiert wurde.

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
GG	Grundgesetz – grundlagen
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
StGB	Strafgesetzbuch – bokst. Strafflagbok, tyska motsvarigheten till brottsbalken

1 Inledning

Människan har sedan urminnes tider levt i grupp. Särskilt i det moderna samhället lever vi nära och umgås bland ett allt större antal medmänniskor. Då människan är en social varelse har det potentiellt förödande följder för både hennes sociala och även yrkesmässiga förhållanden om någon sprider nedsättande uppgifter om denna. För att motverka sådant beteende finns brottet förtal, som syftar till att förebygga ärekränkningar och, om kräkning redan skett, skapa upprättelse för den utsattes anseende i samhället. I Sverige har rättsutvecklingen länge påverkats markant av den tyska rätten och de tyska idéerna därbakom. Trots detta ser förtalsbestämmelserna i de båda rättssystemen tämligen olika ut, och den tyska regleringen använder sig till och med av två separata brott för att beivra detta för samhällslivet så farliga beteende. Därför har jag ansett det vara intressant att jämföra regleringarna i Sverige och Tyskland, och vad som ligger bakom dem i form av skyddsintressen (eller s.k. rättsgoda). I analysen har jag valt att fokusera på det som skiljer förtalsbrottet åt i de båda rättsordningarna, då jag anser att skillnaderna är av större intresse när det kommer till förståelsen av den främmande rätten.

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att jämföra den tyska och den svenska rättens bestämmelser kring förtal. Detta för att se hur de motsvarar eller skiljer sig från varandra, hur de är uppbyggda och vilken effekt detta får i tillämpningen av bestämmelserna i de respektive rättsordningarna.

Frågeställningarna lyder således: hur väl motsvarar bestämmelserna i tysk och svensk rätt varandra? Hur motsvarar skyddsintressena varandra? Hur har skyddsintressena utvecklats?

1.2 Avgränsningar

Jag har för att smalna av uppsatsen valt att inte beröra ansvarsfrihetsgrunderna för förtalsbrotten utöver det som behövs för att jämföra tillämpningen av sanningsbevisning.

Den tyska förtalsparagrafen innehåller även en skrivelse om brottsoffrets kreditvärdighet, som i sig utgör ett separat delikt, närmare sagt ett förmögenhetsdelikt. På grund av detta faller det utanför ramen för de rena ärekränkningssbrotten, och kommer därför inte behandlas mer ingående i denna framställning.

Inte heller det svenska förtalsbrottets yttrande- och tryckfrihetsdimension kommer att beröras.

1.3 Metod och material

Då detta är en jämförande uppsats kommer den komparativa metoden användas.

För att analysera rättsreglerna i de två olika systemen har jag för det svenska förtalsbrottet använt mig av främst förarbeten och doktrin. För de tyska brotten har jag huvudsakligen fokuserat på doktrin, då denna har mycket stort inflytande inom den tyska rätten och citeras ofta i domstolarnas resonemang.¹ En grundpelare i den tyska rättsdoktrinen är de omfattande lagkommentarerna, varför jag valt att stödja mig till stor del på dessa.

Gällande det tyska materialet har detta ofta varit svårtillgängligt och komplicerat att hitta. Detta då vissa rättskommentarer och många källor i de övriga kommentarerna härrör från 1800-talet och endast i mycket begränsad mån finns tillgängliga i bibliotek eller på internet. Dessutom är de ofta skrivna i frakturstil i delvis starkt föråldrad juridisk tyska, vilket ytterligare försvårar informationsinhämtningen. Därtill kommer att det för den tyska rätten finns en nästintill oändlig uppsjö av doktrin. Problemet är betydligt mindre prominent vad gäller det svenska materialet, men exempelvis 1864 års strafflag är även den i sitt original tryckt i frakturstil.

De förekommande översättningarna är mina egna.

¹ Bogdan, Concise Introduction to Comparative Law, s. 152.

1.4 Forskningsläge

Det är i huvudsak i den tyska doktrinen som forskning kring förtal förs, med avsevärt fokus på att närmare definiera begreppet ära. Olika teorier läggs fram med jämna mellanrum. En av de teorierna som lämnat störst avtryck i modern tid är Prof. Dr. Knut Amelung s.k. funktionella ärobegrepp, som även behandlas nedan. Detta publicerades i *Die Ehre als Kommunikationsvorsetzung* (2002).

Nyare svensk forskning tenderar på området förtal att fokusera på förtal i den digitala världen, särskilt på sociala medier, exempelvis SvJT 2019 s. 334 *Facebookmålet – rensning på mållinjen eller organiserat uppspel?*.

Förtal som forskningsområde upplevde även ett stort uppsving i kölvattnet av metoo-rörelsen och de därpå följande förtalsmålen. Hit kan exempelvis räknas *Straffsystemets janusansikte: Rättvisa i #metoo-relaterade domar om våldtäkt och förtal* av U. Andersson et al.

1.5 Disposition

Först kommer jag att redogöra för rättsläget kring förtal i svensk rätt och i tysk rätt. Därefter följer en framställning av skyddsintresset, eller den s.k. rättsgodan, i den tyska respektive svenska rätten, och till sist analyserar jag rättsreglerna och skyddsintressena från de båda rättsordningarna och jämför dem för att utröna likheter och skillnader.

2 Definitioner av förtal

I detta kapitel kommer jag att behandla förtalsbrotten i de två rättsordningarna och beskriva lagtextens närmare innebörd.

2.1 Förtal i svensk rätt

Förtalsbrottet i den svenska rätten återfinns i 5 kap. 1 § BrB. Lydelsen av denna är som följer nedan. Efter lagtexten kommer jag att bena ut beståndsdelarna och belysa de olika rekvisiten var för sig.

”Den som utpekar någon som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för *förtal* till böter.

Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den, skall ej dömas till ansvar.”

Lämmandet av uppgifter kan ske i skrift eller tal, men även med hjälp av visuella medier såsom fotografi eller film. Den framförda uppgiften måste därvid vara en sådan som direkt eller indirekt utpekar någon som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt. Härvid kan det handla om att endast antyda vissa omständigheter eller att ställa sig jakande till sådana och därmed förstärka dem.² Även misstänkliggöranden räknas hit, då man exempelvis i prop. 1962:10 framhåller placerandet av stöldgods bland annans ägor som att vara av sådan karaktär att det är att likställa med en explicit uppgift.³ Detta kan ske antingen genom att den som lämnat uppgiften själv är upphovsmannen till denna, eller att vederbörande endast vidareger någon annans uppgift.⁴⁵

Vad gäller begreppet *uppgift* måste här skiljas mellan uppgifter som når sådan bestämdhet att dess riktighet går att pröva å ena sidan, och rena värdeomdömen å den andra, där ansvar för förtal inte kan bli aktuellt. Som nämnts i

² Sandén, Förtal, s. 45–46.

³ Prop. 1962:10, s. 146 B.

⁴ Jareborg mfl., Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 95.

⁵ Se även NJA 1966 s. 565, där fråga om spridande av annans uppgift aktualiserades.

stycket ovan kan uppgifter även vara indirekta eller implicita sådana, varvid gränsdragningen mellan rena värdeomdömen och bestämda uppgifter ofta är oklar.⁶ Värdeomdömen som alluderat till en konkret omständighet har ansetts kunna utgöra en tillräckligt bestämd uppgift för att förtal ska aktualiseras, till exempel att om en kvinna yttra att hon är en ”hora” under diskussion om henne i sexuella sammanhang.⁷

Gällande att uppgiften ska vara *nedsättande* menas att uppgiften ska vara av sådan beskaffenhet att den typiskt sett riskerar att väcka missaktning mot den utpekade hos andra, eller att den i vart fall är ett tjänligt medel därtill.⁸ Missaktning förklaras i förarbetena⁹ kunna definieras som att omgivningens attityd gentemot någon försämras i den grad att vederbörande bör bemötas på ett ogillande vis. Därmed försämras även personens anseende, vilket är ett flytande begrepp och kan variera beroende på en persons sociala förhållanden såsom hemvist och umgängeskrets. Uppgiften måste inte sänka personens anseende i en vidare samhällelig bemärkelse, utan utgångspunkten är att det räcker att den är ägnad att skada anseendet i en av dessa mer begränsade kretsar.¹⁰ Det finns dock vissa kretsar där spridningen inte nödvändigtvis medför ansvar. Det rör sig om ytterst snäva sådana, främst den inre familje- eller vänkretsen, där spridning som sker inom dem verkar vara åtminstone delvis undantagen från ansvar.¹¹

För att ansvar enligt 5 kap. 1 § BrB ska kunna aktualiseras krävs att den nedsättande uppgiften lämnas till, och nås av, en annan part än den som uppgiften riktar sig mot – det s.k. *tredjepartsförhållandet*. Brottet fullbordas i den stund denna tredje part erfar uppgiften. Det krävs emellertid att den som uppgiften berör också får kännedom om den och dess innehåll, vilket dock inte nödvändigtvis måste vara genom att meddelandet är adresserat direkt till denne.¹²

⁶ Sandén, s. 46–47.

⁷ SOU 2016:7 s. 441.

⁸ SOU 2016:7 s. 522.

⁹ SOU 2016:7.

¹⁰ SOU 2016:7 s. 411.

¹¹ Jareborg mfl., s. 99 f.

¹² Sandén, s. 45.

2.2 Förtal i tysk rätt

Det svenska brottet förtal har ingen exakt analogi i den tyska rätten. I stället motsvaras det närmast av de två brotten *üble Nachrede* och *Verleumdung* (§ 186 respektive § 187 StGB).

Verleumdung – motsvarar ungefär det svenska begreppet förtal.

Üble Nachrede – översätts ungefär till baktaleri.

2.2.1 Verleumdung

Lydelsen av § 187 StGB:

„Wer wider besseres Wissen in Beziehung auf einen anderen eine unwahre Tatsache behauptet oder verbreitet, welche denselben verächtlich zu machen oder in der öffentlichen Meinung herabzuwürdigen oder dessen Kredit zu gefährden geeignet ist, wird mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren oder mit Geldstrafe und, wenn die Tat öffentlich, in einer Versammlung oder durch Verbreiten eines Inhalts [...] begangen ist, mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.“

Den som uppsåtligen om annan hävdar eller sprider osann uppgift, som syftar till att gentemot denne väcka förakt, nedvärdera honom i allmänhetens ögon eller att hota dennes kreditvärdighet, straffas med frihetsberövande upp till två år eller böter. Om gärningen begåtts i offentligheten, i en församling eller genom spridandet av ett innehåll [...], straffas med frihetsberövande upp till fem år eller böter.

De objektiva rekvisiten

De objektiva rekvisiten i brottet *Verleumdung* (förtal) utgörs av hävdandet och spridningen av uppgifter som syftar till att väcka förakt mot rättighetsbäaren/ärebäaren (brottsoffret) eller att nedvärdera denne i allmänhetens ögon.

Hävda: att presentera en omständighet som sann, som om man själv var övertygad om dess sanningsenlighet. Det är i sammanhanget inte relevant huruvida omständigheten förmedlas explicit eller konkludent, eller om den

presenteras som egen eller annans uppfattning respektive slutsats. Exempelvis kan även en yttrad teoretisering eller förmodan vara ett sådant hävdande.¹³ Även uttalanden i frågande form kan kvalificeras som att den tilltalade hävdar viss uppgift. Härvid måste dock en bedömning från fall till fall ske, då man måste skilja mellan retoriska frågor och faktiska frågor. De retoriska frågorna tangerar ofta gränsen mellan bestämda uppgifter (*Tatsachenaussagen*) och rena värdeomdömen (*Werturteile*), medan faktiska frågor bör likställas med rena värdeomdömen för att begränsa inskränkningen av yttrandefriheten. Det följer av sakens natur att gränsen däremellan är diffus, varför man vid tvivel bör ge definitionen av faktiska frågor en extensiv tolkning.¹⁴ I vart fall måste ett hävdande utgöras av ett positivt konstaterande som möjliggör att missaktning, åtminstone teoretiskt, kan väckas hos en tredje part.¹⁵

Sprida: här återger man en omständighet såsom någon annans konstaterande eller vetskap. Rekvisitetet sprida skiljer sig därigenom från rekvisitetet hävda genom att den tilltalade här inte själv företräder omständigheten eller går i borgeren för omständighetens sanningsenlighet. Det är tillräckligt att den tilltalade förtroligt förmedlar den ”främmande” informationen till en enskild person (tredje part). Vidare är det irrelevant om mottagaren haft vetskap om informationen i fråga eller inte. Sålunda räcker det att vederbörande förstärks i sin tro om att informationen är korrekt. Detsamma gäller även för rekvisitetet hävda.¹⁶

Uppgifter: konkreta händelser eller tillstånd, både i nutid och dåtid, som går att bevisa. Det räcker att uppgiften är ägnad att skada brottsoffret genom att väcka förakt eller nedvärdera denne i allmänhetens ögonovan, någon faktisk skadlig effekt behöver inte inträda.¹⁷ Även en bild på en person kan vara en sådan uppgift, givet att det rör sig om en manipulerad sådan, som samtidigt väcker intrycket av att vara verklig.¹⁸

13 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 17.

14 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 5-13.

15 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 17.

16 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 18, 19.

17 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 5-13.

18 BvR 240/04 (NJW 2005, 3271).

Vad gäller att väcka förakt och nedvärdera i allmänhetens ögon:

Förakt väcks när en person framställs som att vederbörande inte fullföljer sina sedliga plikter. Nedvärderad blir personen däremot genom att dennes rykte angrips eller försämras. Här framhävs förstärkt ärans sociala komponent, medan tyngdpunkten vid förakt ligger vid det personliga förhållandet till sederna och sedligheten. Med ”i allmänhetens ögon”, eller ”i den offentliga meningen” förstås en utvidgad, bredare personkrets som sträcker sig bortom de snävare vän- eller familjekretsarna.¹⁹

Förhållandet till tredje part, s.k. *Drittbezug*:

Som i den svenska rätten måste information ha adresserats och spridits till en tredje part – dvs. brottsoffret och mottagaren av informationen får inte vara samma person. Brotts-offret måste vara identifierbar för den tredje parten, dock inte nödvändigtvis genom att vederbörande uttryckligen nämns. Det räcker att han med hjälp av innehållet eller informationens kontext kan kännas igen med *hinreichende Sicherheit* (tillräcklig säkerhet). Det måste för den tredje parten även vara synligt att informationen härstammar från någon annan än brottsoffret självt, dvs. en gärningsman som sprider komprometterande information om någon i dennes namn faller utanför bestämmelserna i § 187 och § 186 StGB.²⁰

De subjektiva rekvisiten

Gällande uppgiftens sanningsenlighet måste gärningsmannen vara medveten om att den inte motsvarar sanningen. Härvid motsvarar uppsåtsrekvisitet s.k. *dolus directus* av andra graden, dvs. att gärningsmannen handlar med vetskapen om att dennes handlingar leder till uppfyllandet av rekvisiten.²¹

2.2.2 Üble Nachrede

19 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 14, 15.

20 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 268 p. 11.

21 MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 187 Rn. 6-10.

Anledningen till att detta brott inkluderas i uppsatsen och inte endast brottet Verleumdung (förtal) är att det på så vis uppnås en mer komplett ekvivalens till det svenska förtalsbrottet. Detta genom att det vid § 186 StGB i likhet med det svenska brottet – och till skillnad från § 187 StGB – inte uppställs krav på uppgiftens bevisliga felaktighet, medan det i den svenska rätten inte finns en motsvarande nyansering av förtalsbrottet.

„Wer in Beziehung auf einen anderen eine Tatsache behauptet oder verbreitet, welche denselben verächtlich zu machen oder in der öffentlichen Meinung herabzuwürdigen geeignet ist, wird, wenn nicht diese Tatsache erweislich wahr ist, mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe und, wenn die Tat öffentlich, in einer Versammlung oder durch Verbreiten eines Inhalts [...] begangen ist, mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.“

Den som om annan hävdar eller sprider uppgift som syftar till att gentemot denne väcka förakt eller nedvärdera honom i allmänheten ögon straffas, om inte uppgiften är bevisligt sann, med frihetsberövande upp till ett år eller böter. Om gärningen begåtts i offentligheten, i en församling eller genom spridandet av ett innehåll [...], straffas med frihetsberövande upp till två år eller böter.

Rekvisiten som ställs vid üble Nachrede (baktaleri) är i stort sett desamma som för § 187 StGB. Undantag till detta utgörs av den relevanta sanningshalten i uttalandet, dvs. uppgiften måste inte vara bevisligen osann, utan det räcker med att uppgiften *inte* är bevisligen sann.²² Till skillnad från Verleumdung (förtal) utgör detta förhållande respektive dess avsaknad inte ett objektivi rekvisit, utan en s.k. objektiv straffbarhetsbetingelse. Följden blir att det för uppsåtsbedömningen är irrelevant huruvida gärningsmannen är övertygad om uppgiftens riktighet eller ej.²³ Jämför detta med att gärningsmannen vid § 187 StGB måste vara medveten om uppgiftens oriktighet.²⁴ Till skillnad från Verleumdung (förtal) motsvaras uppsåtsrekvisitet här av *dolus eventualis*.²⁵ I och med att det är tillräckligt att uppgiften inte bevisligen är sann behöver

22 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 268 p. 12.

23 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 269 p. 14.

24 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 270 p. 21.

25 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 269 p. 18.

man från domstolens sida för en fällande dom inte nå någon slutsats gällande uppgiftens sanning eller osanning, utan uppgiftens eventuella osäkerhet ligger den åtalade till last – dvs. att grundsatsen *in dubio pro reo* inte är tillämplig här, och den åtalade bär risken för att uppgiftens sanning inte går att bevisa.

26

26 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 269 p. 14.

3 Skyddsintressen

3.1 Skyddsintresset i tysk rätt

Det pågår i tyska juridiska fackkretsar sedan länge intensiva diskussioner om ärobegreppets närmare innebörd, framför allt i doktrinen.

Enligt Valerius²⁷ är den teori som fått störst genomslag i den nutida rättstillämpningen det s.k. normativt-faktiska ärobegreppet. Enligt denna teori skyddas den inre äran, dvs. anspråket som tillkommer människan i egenskap av hennes sedliga och andliga värde (det s.k. människovärdet), såväl som den yttre äran som i sig bygger på den inre, och berör människans goda rykte och anseende i samhället (det sociala värdet). Man skiljer här alltså på två typer av ära, varvid den inre skyddas av § 185 StGB (förolämpning), och den yttre av §§ 186 och 187.²⁸

Rengier²⁹ å sin sida hävdar att den bredast etablerade definitionen utgörs av det s.k. normativa ärobegreppet. Här utgår man endast från det inre människovärdet, men inkluderar däri nyanser (Rengier talar om ”Accenten”) som integrerar det sociala värdet i det normativa begreppet. Detta för att komma till bukt med avsaknaden av en enhetlig nivå av ära i samhället, då även Rengier menar att anspråket på ära skiftar beroende på personen och dennes sociala roll.³⁰

Utöver dessa teorier finns ytterligare begrepp, såväl sådana som anses vara föråldrade som sådana som nu försöker hävda sig som bästa definition av begreppet ära. En av dessa senare nämnda är det s.k. funktionella ärobegreppet som förespråkas av Amelung³¹. Han menar att äran definieras av människans förmåga att uppnå de normativa förväntningar som ställs på henne för att av

27 Prof. Dr. Brian Valerius, Universität Passau.

28 BeckOK StGB/Valerius, 56. Ed. 1.2.2023, StGB § 185 Rn. 1-3.

29 Prof. Dr. Rudolf Rengier, Universität Konstanz.

30 Rengier, Strafrecht Besonderer Teil II, s. 255 p. 2-3.

31 Prof. Dr. Knut Amelung, Technische Universität Dresden.

en annan uppfattas som jämbördig kommunikationspartner.³² En däremot sällan använd definition är det s.k. rent faktiska ärobegreppet, som söker precisera äran genom att empiriskt mäta människans anseende i samhället, och därmed vederbörandes ”berättigade” ära.³³ Denna definition kritiseras, då den inte förmår differentiera mellan rättssubjekt med förtjänat eller berättigat anseende, och sådana med oförtjänt högt respektive lågt anseende. Skyddsvärd är därmed endast äran som härstammar från välförtjänt anseende.³⁴

Karl Binding hade följande att säga om äran:

„Die Ehre ist [...] der rechtlich anerkannte Verkehrskurs eines Menschen. [...] Deshalb wirkt die falsche Deutung der Ehre so gefährlich: die zu weite Fassung schlägt diesen Verkehr in unerträgliche Fesseln, die zu enge öffnet der unerträglichen Gemeinheit Thür und Thor!“³⁵

”Äran är människans rättsligt erkända sociala värde. Därför är en inkorrekt tolkning av äran så farlig: den för breda tolkningen fängslar outhärdligt samhällslivet, den för snäva öppnar dörrarna för den outhärdliga elakheten!”

Binding uttrycker därmed ännu en anledning till varför ärobegreppet är så omstritt i den tyska rätten: ett för omfattande ärobegrepp skulle lätt kunna inskränka yttrandefriheten i ett omfång bortom det rimliga och därmed strypa det bredare offentliga samtalet. Detta redan år 1890, dvs. långt innan efterkrigstidens människorättsfokus.

Det som dock blir tydligt av förtalsparagrafernas lydelse i sig är att den tyska lagstiftaren anser att skyddandet av äran i dessa lagrum även innebär ett skyddande av sanningen.

Det tyska ärobegreppets spretighet har sin grund i att lagstiftaren har valt att frånga den i den tyska straffrätten annars så strikta legalitetsprincipen³⁶ genom att underlåta att konkret definiera vad som menas med ära.³⁷ En närmare definition i förarbetena eller direkt i lagtexten har lagstiftaren till 1872 års

32 Amelung, Die Ehre als Kommunikationsvoraussetzung, 2002, s. 18 ff.

33 BeckOK StGB/Valerius, 56. Ed. 1.2.2023, StGB § 185 Rn. 1-3.

34 Binding, Die Ehre im Rechtssinn und ihre Verletzbarkeit, s. 9.

35 Binding, s. 8.

36 Specifikt nulla poena sine lege certa – inget straff utan välpreciserad lag. § 1 StGB, Art. 103 Abs. 2 GG.

37 MünchKommStGB/Regge, vor §§ 185 ff. Rn 10.

Reichsstrafgesetzbuch³⁸ valt att utelämna med den huvudsakliga motiveringen att det inte finns något kännbart behov av någon sådan definition i rättsutövningen.³⁹ Vidare försvåras en ytterligare precisering av ärobegreppet av att äran i egenskap av att vara en aspekt av människans värde anses vara konstitutionellt skyddad.⁴⁰⁴¹ Detta sker genom att äran fungerar som uttrycklig inskränkning av yttrande- och tryckfriheten i den tyska grundlagen.⁴²

Anledning till att det är svårt att precisera, förutom att det är ett abstrakt och föränderligt begrepp, är att man vid försök att närmare definiera begreppet är så att säga ”ute på tunn is” i och med att man riskerar att förändra innebörden och räckvidden av människovärdesbegreppet i art. 1 GG, vilken enl. den s.k. evighetsklausulen i art. 79 GG är en av de oföränderliga artiklarna i den tyska författningen.⁴³

Hit kan troligtvis också härledas den, jämfört med de svenska bestämmelsernas, mycket höga straffskala för förtalsbrotten i tysk rätt. Genom att ge äran status som en grundlagsskyddad och uttryckligen grundlagsbegränsande rättighet har lagstiftaren med eftertryck betonat ärans betydande rättsliga ställning, detta på ett sätt som saknar motsvarighet i den svenska rätten. Den tyska straffrätten kännetecknas visserligen generellt av strängare straff jämfört med den svenska straffrätten, men skillnaden mellan förtalsbrottens straffskalor är synnerligen stor.

Försöken att precisera begreppet ära försvåras ytterligare av att det råder oenigheter i doktrinen om huruvida och i vilken mån även ett kollektiv besitter en ära som går att kränka.⁴⁴ Klarlagt är i vart fall att myndigheter och politiska sammanslutningar går att kränka på sådant vis, vilket framgår av § 194 p. 3–4 StGB. Detta har i praxis getts en vid tolkning, och anses därmed omfatta

³⁸ Föregångaren till dagens Strafgesetzbuch.

³⁹ Olshausen, Kommentar zum Strafgesetzbuch, 1. Bd., 1927, § 185 Nr. 1.

⁴⁰ BGH 15. 3. 1989 – 2 StR 662/88.

⁴¹ MünchKommStGB/Regge, s. 9 Rn 8.

⁴² Art. 5 Abs. 2 GG.

⁴³ MünchKommStGB/Regge, s. 9 Rn 8.

⁴⁴ MünchKommStGB/Regge vor §§ 185 ff. Rn. 46.

exempelvis Bundeswehr (tyska försvarsmakten)⁴⁵, politiska partier⁴⁶, aktiebolag⁴⁷ eller kyrkostift⁴⁹. Det förespråkas från vissa håll i doktrinen att avskaffa det normativa ärobegreppet för att bättre underbygga rättsskyddet hos kollektiv, vars skydd då skulle bygga på en kvasi-personlighet och dess respektive värde.⁵⁰ Vad gäller kollektiv som faller utanför § 194 StGB är rättsläget fortsatt oklart. Inte heller lagstiftaren ger vidare ledning, och har uttryckt sig avvaktande i flera förslag till modernisering av StGB.⁵¹⁵² I förslaget från 1962 anser man exempelvis att tiden ”ännu inte är mogen” för att kodifiera något sådant.⁵³

3.2 Skyddsintresset i svensk rätt

Jämfört med situationen i Tyskland är det svenska ärobegreppets närmre innebörd inte så vitt omdebatterat och det råder därför betydligt mindre diskurs kring begreppet. Detta torde ha sin grund i att den svenska rätten och rättsutvecklingen i förhållande till den tyska i påtagligt lägre grad är driven av doktrin.⁵⁴ Det vill säga att man i Sverige i betydligt högre grad stödjer sig på förarbeten vid rättstillämpningen, som därmed skapar en i högre grad gemensam bild av lagstiftarens intentioner. Även i den svenska rätten tillämpas begreppet objektiv ära (dvs. anseendet) för att beskriva rättsgodan vid förtalsbrottet.⁵⁵ Ännu en bidragande faktor till att det svenska ärobegreppet är relativt okontroversiellt är att det i princip inte måste ta hänsyn till juridiska personer eller andra kollektiv. Även i de ytterst få fall där förtal aktualiserats pga. att nedsättande uppgift lämnats om kollektiv har åtalet byggt på att fysiska personers ära kränkts, dvs. att dessa indirekt utpekats.⁵⁶⁵⁷

45 NJW 1989, 1365.

46 OLG Düsseldorf MDR 1979, 692.

47 ”Kapitalgesellschaft” – aktiebolag är bara en ungefärlig motsvarighet.

48 NJW 1954, 1412.

49 NJW 2006, 601.

50 Zaczyk, Köhler, Kahlo, FS E. A. Wolff, s. 125 f.

51 Entwurf eines Strafgesetzbuches (StGB) E 1962.

52 Alternativ-Entwurf eines Strafgesetzbuches (AE), 1971.

53 Entwurf eines Strafgesetzbuches (StGB) E 1962, s. 313.

54 Bogdan, Concise Introduction to Comparative Law, s. 152.

55 Jareborg mfl., Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 92.

56 Bäcklund mfl., Brottsbalken – En kommentar, BrB 5 kap. 1 §.

57 NJA 1950 s. 250.

Det som däremot har givit upphov till större diskussioner kring begreppet ära i den svenska rätten är huruvida skyddet av äran även ska innebära ett skydd av sanningen, respektive en rätt att framföra denna. Närmare preciserat har diskursen främst berört hur och i vilken utsträckning sanningsbevisning bör tillåtas. Denna diskurs samlades huvudsakligen i förarbetena till den nuvarande brottsbalken.

I strafflagstiftningen som direkt föregick 1864 års strafflag torde det, i likhet med dagens tyska förtalsbrott, rått en föga begränsad möjlighet till sanningsbevisning, som inskränktes just i och med införandet av ovan nämnda lagstiftning.⁵⁸

I Straffrättskommitténs förslag till brottsbalk, SOU 1953:14 lades en lydelse av ärekränkingsbrotten fram som uppvisar tydliga likheter med hur dagens tyska brott Verleumdung (förtal) och üble Nachrede (baktaleri) är uppbyggda.

Förslaget utgjorde en tämligen radikal förändring gentemot då gällande rätt⁵⁹, inte minst i egenskap av att man föreslog omfattande möjligheter till sanningsbevisning, vilka i 1864 års lag var begränsade till att omfatta bevisning genom lagakraftvunnen dom när beskyllningen gällde brottslighet.⁶⁰ Denna starka begränsning av sanningsbevisning motiverades främst med avsikten att skydda privat- och familjelivet från att omständigheter därifrån ”läcktes” till den offentliga sfären.⁶¹ I 1953 års SOU motiverar man emellertid förslaget att ånyo utvidga möjligheterna till sanningsbevisning med att då gällande rätt var för strikt mot den som framförde sanna uppgifter, medan den gav bristande upprättelse till den som med orätt anklagats för ett klandervärt leverne.⁶²

Anmärkningsvärt är att man i SOU:n även föreslog ett förtalsbrott av mindre allvarlig grad än brottet förtal i sig, både i nuvarande och dåvarande (föresla-

58 Petrén, SvJT 1948 s. 165 f.

59 1864 års strafflag (SL).

60 16 kap. 13 § SL.

61 SOU 1953:14 s. 184.

62 SOU 1953:14 s. 106.

gen) lydelse. Detta brott titulerades vanryktande, och syftade till att straffbelägga uppgiftslämnande om annan utan hänseende till dess sanningshalt⁶³, såvida beskyllning ej gjordes med godtagbar anledning.⁶⁴ Härmed skulle det straffbara området inom förtalsbrotten breddas, och därmed luckan mellan brottet förolämpning och brottet förtal, med rekvisitet lämnande av ogrundad uppgift, slutas.⁶⁵ Denna utvidgning av det skyddade området är ett genomgående tema i straffrättskommitténs förslag, då man samtidigt föreslår att skydda äran även hos juridiska personer och avlidna, om än begränsat till brottet förtal.⁶⁶ Till skillnad från det föreslagna förtalsbrottet skulle man dock vid yrkande om vanryktande i princip inte kunna föra sanningsbevisning, förutom om det rör sig om en intressekollision, dvs. om det påstådda vanryktandet motiverats av berättigade allmänna eller enskilda intressen.⁶⁷ Märk väl likheterna till det tyska brottet üble Nachrede (baktaleri).

Mot denna föreslagna ordning vänder sig dock flera av remissinstanserna i Prop. 1962:10. Riksåklagarämbetet betvivlar exempelvis att det genom sanningsbevisning går att uppnå sådan upprättelse av den förtalade som eftersträvas. Utöver bevissvårigheter vid att visa att förövaren verkligen farit med osanning menar man att även om det i tillräcklig grad kan visas, det ofta skulle förbli tvivel kring hur det faktiskt förhöll sig. I vart fall pekar man på att sanningsbevisning lätt skulle kunna leda till att den förtalades privatliv åter blottläggs i rätten och därmed i offentligheten, vilket kan leda till större olägenheter för vederbörande än den bakomliggande förtalshandlingen i sig. Gällande vanryktande påpekar Riksåklagarämbetet att ett åtal för vanryktande lätt kan komma att uppfattas som att man vill undvika att röja de verkliga omständigheterna, och att det i praktiken kommer förmå människor att antingen åtala för förtal, där de riskerar att offentliggöra intima detaljer, och åtalsunderlåtelse.⁶⁸ Liknande kritik framförs av bl.a. föreningen Sveriges

63 SOU 1953:14 s. 203.

64 SOU 1953:14 s. 107.

65 SOU 1953:14 s. 180.

66 SOU 1953:14 s. 107.

67 Prop. 1962:10, (används pga. att det här ges en tydligare bild av det i SOU:n tilltänkta användningsområdet.).

68 Prop. 1962:10 s. 130.

landsfogdar, hovrätten för Nedre Norrland samt hovrätten för Västra Sverige.⁶⁹

Som idag är känt föll dessa föreslagna förändringar bort nästan i sin helhet, och sanningsbevisning får, enligt lydelsen i 5 kap. 1 § 2st. BrB, av parterna i nuläget endast föras efter att det bedömts att de lämnade uppgifterna är försvarliga.

Nedan följer den föreslagna lydelsen hos brotten förtal och vanryktande.

3 kap. 1 §

”Den som om annan lämnar ogrundad uppgift angående gärning eller omständighet som är nedsättande för dennes anseende, dömes, evad han underlåtit skäligen mått och steg för att förvissa sig om uppgiftens sanning eller eljest saknade tillräcklig grund att hålla den för sann, för *förtal* till fängelse i högst ett år eller böter. Är brottet ringa, vare straffet böter.

Är brottet grovt, skall för *grovt förtal* dömas till fängelse i högst två år. Vid bedömning huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om uppgiften var ägnad att medföra allvarlig skada eller framfördes på särskilt försåtligt sätt eller om däråt gavs stor spridning”

3 kap. 2 §

”Lämnar någon uppgift om annan angående gärning eller omständighet som är nedsättande för dennes anseende, och var det ej påkallat av allmänt eller enskilt väl och ej heller eljest försvarligt med hänsyn till de omständigheter under vilka det skedde, skall han, där han ej straffas för förtal eller grovt förtal, dömas för *vanryktande* till böter.

Är brottet grovt, skall för *grovt vanryktande* dömas till fängelse i högst sex månader eller böter.”

⁶⁹ Prop. 1962:10 s. 131.

4 Analys

4.1 Rekvisiten

I analysen jämför jag förtalsbrottens utformning i svensk respektive tysk rätt, samt deras skyddsintressen och berör även skyddsintressets bakgrund. Både likheter och skillnader belyses, dock med tyngdpunkt på skillnaderna.

Vad gäller rekvisiten går att konstatera att där föreligger de huvudsakliga likheterna mellan de tyska och de svenska brotten (med undantag för lydelser kring uppgiften sanning eller osanning). Exempelvis är kravet på bestämda uppgifter kontra rena värdeomdömen mycket likt i de båda rättsordningarna. Ytterligare likheter tillkommer i och med den vida tolkningen av begreppen lämnande respektive hävdande och spridande av uppgift. Dessa likheter är dock föga förvånande givet de likartade skyddsintressena, dock bortsett från frågan om sanningsbevisning.

Skillnaderna i hur rekvisiten ska förstås ligger snarare i detaljerna, men är likväl värda att uppmärksammas. Till dessa hör situationer där det för tredje part framstår som att en nedsättande uppgift lämnas av densamme som uppgiften berör, utan att så faktiskt är fallet. Enligt svensk rätt kan även den som i sådana situationer utgivit sig för att vara den som berörs av uppgiften medan han sprider den dömas för förtal. Motsvarande situation kan i Tyskland inte ha samma utfall, då man där anser att sådana situationer inte uppfyller kriterierna hos ett tredjepartsförhållande, vilket visar på en striktare, mer bokstavstrogetolkning av lagtexten. Ännu en sådan skillnad gäller uppgifters spridning i förtroliga kretsar, där spridning i Tyskland inte måste ske till mer än en annan person – inklusive inom den snävaste familjekretsen. I Sverige har man däremot, i linje med tankegångarna om familjelivets helgd som präglat rätten ända sedan 1864 års strafflag, anammat en mindre strikt hållning, där man i viss mån inom den närmsta familje- eller vänkretsen tolererar sådant som annars skulle vara förtal.

4.2 Straffen

Ännu en skillnad som går att konstatera är straffskalorna, där man kan se att det i Tyskland finns möjlighet till att utdöma betydligt hårdare straff för förtalsbrotten jämfört med i Sverige. Redan det lindrigare brottet *üble Nachrede* (baktaleri) kan, i allvarigare fall, straffas med upp till två års frihetsberövande – motsvarande maxstraffet vid grovt förtal i svensk rätt. Även vid brott av normalgraden hos denna mildare variant av förtal har fängelse i straffskalan – upp till ett år. Straffsatsen vid *Verleumdung* (förtal) är ännu högre, med upp till fem års frihetsberövande i allvarliga fall, och två år vid brott av normalgraden.

Dessa avsevärt hårdare straff kan delvis förklaras med att nivån på straffen i StGB jämfört med BrB generellt sett är högre, exempelvis kan vid *Körperverletzung* (motsvarande misshandel av normalgraden) utdömas upp till fem års fängelse jämfört med två år hos det svenska brottet. Vid förtal är skillnaden dock större, samt att förtal i Sverige bedöms milt relativt till andra brott. Den tyska rättens hårda straff vid förtalsbrott kan enligt mig även härledas till skyddsintressets, dvs. ärans, nära koppling till rättigheter som i Tyskland ses som utomordentligt skyddsvärda och i grundlagen fredas av evighetsklausuler. Häri kan ännu en förklaring ligga till varför skyddsintresset är så spretigt definierat, dvs. förutom att ära i sig är ett svårfångat och flyktigt begrepp. Ingen i rättsutvecklingen inblandad part torde vilja riskera att genom ett alltför konkretiserat begrepp direkt eller indirekt ändra eller till och med inskränka någon i evighetsklausulerna inskriven rättighet.

En invändning som upprepade gånger gjordes mot den i SOU 1953:14 föreslagna ordningen och det potentiella brottet vanryktande i synnerhet, var att det lätt skulle kunna komma att tolkas som att den som väcker åtal och yrkar på vanryktande inte önskar att sanningen kommer fram, och därför väljer vanryktande, då vederbörande – till skillnad från förslagets utformning av brottet förtal – inte måste (eller får) föra sanningsbevisning i sådana mål. Om man dock ser till praxis i Tyskland, där brottet *üble Nachrede* (baktaleri) har likheter med det föreslagna vanryktandebrottet, finns det inget som tyder på att så sker – eller i vart fall inte i någon anmärkningsvärd utsträckning.

4.3 Skyddsintressena

Den tyska utformningen av förtalsbrottet präglas av en påtaglig ovisshet gällande dess huvudsakliga rättsgodas – äran – och den närmare definitionen av denna. Till grund för detta ligger lagstiftarens ovanligt avvaktande hållning, då man varken vid StGB:s tillkomst eller vid senare lagförslag till en ny strafflag har gjort försök att närmare definiera begreppet ära. I stället tar man uttryckligen avstånd från uppgiften att snävare avgränsa begreppet. Därmed läggs frågan hos domstolarna att med praxis försöka kompensera för denna avsaknad av definition, samt hos straffrättsexperter att kompensera genom doktrin. Praxis och doktrin har visserligen ansetts i tillfredställande mån kunna jämna ut denna passivitet, men den legislativa grenen har av denna anledning upprepade gånger kritiserats, främst av doktrinen, för att därmed frånga den i Tyskland annars så strikt efterföljda legalitetsprincipen.

Häri vilar därför grunden till att det tyska skyddsintresset ter sig så yvigt och är så hett omdiskuterat i facklitteraturen. Att doktrin har en framträdande roll i rättsutveckling och rättstillämpning är i den tyska rätten förvisso inget nytt – å det motsatta är denna ”doktrintyngd” en utmärkande egenskap hos den tyska rätten – men att så sker i denna utsträckning är ej heller i Tyskland särskilt vanligt, särskilt inte inom det straffrättsliga området. Denna situation skapad av en försiktig lagstiftare ger alltså inte bara upphov till tveksamheter i ett rättssäkerhetsperspektiv, utan är även en grogrund för en splittrad doktrin och leder till tämligen utsvävande praxis från domstolarnas sida, som inte sällan går emot gällande uppfattningar inom doktrinen. Detta är inte hjälpt av att det tyska ärobegreppet i viss utsträckning även måste tillgodose och täcka ära av kollektivt slag.

Just att doktrinen fått så mycket utrymme i fråga om förtal belyser emellertid ännu ett problem, som delvis härstammar från den tyska rättsordningens uppbyggnad i sig. Under mina efterforskningar fick jag snabbt klart för mig att det finns närmast oändliga mängder litteratur i form av olika lagkommentarer och annan doktrin kring varje given bestämmelse inom den tyska rätten. Denna svårligen överskådbara mängd skrivelser bidrar onekligen till åsiktspluraliteten inom doktrinen och främjar i viss mån rättsutvecklingen. Ofta

tycks dock vara fallet, och detta verkar gälla rättsgoda vid förtal i synnerhet, att det finns många konkurrerande teorier om hur begreppet närmre ska utformas som egentligen knappt skiljer sig åt innehållsmässigt. Formatet är anorlunda och *givetvis* även teorins namn, men dess de facto likhet ger upphov till funderingar kring om dessa konkurrerande teorier ofta inte finns till för annat än konkurrensens skull. Oklarheten i skyddsintressets innebörd hos förtalsbrottet kan enligt mig delvis ses som symptomatiskt för denna stora mängd doktrin.

Vad gäller skyddsintressets innebörd i sig förs i Tyskland som nämnt livliga diskussioner. En aspekt av äran respektive dess skydd är dock påtagligt ostriktig, nämligen avsikten att äroskyddet även ska innebära att sanningen fredas, respektive rätten att framföra den. Detta blir uppenbart genom den långtgående tillåtna sanningsbevisningen, samt de stränga straffen för spridandet av en vederliggen osann uppgift (dvs. Verleumdung (förtal)), som med all önskvärd tydlighet markerar hur allvarligt man i det tyska samhället ser på sådant oönskat beteende. Sanningsbevisningen kan givetvis även tillämpas vid üble Nachrede (baktaleri), men givet brottets natur spelar den där en inte lika central roll för huruvida den tilltalade kan dömas för brottet eller ej.

I den svenska rätten är det i mindre mån teorier om ärans sociala innebörd som skiftat genom tiderna. Snarare har en diskussion kring äroskydd som sanningsskydd florerat. Under tiden innan 1864 års strafflags införande torde möjligheterna till sanningsbevisning varit mycket breda, för att sedan nästan helt strypas till förmån för privat- och särskilt familjelivets helgd. Under efterkrigstiden, bland förarbetena till den nuvarande brottsbalken kom form av SOU 1953:14:s förslag ett tydligt närmande till den tyska ordningen med liberalt tilltagna möjligheter till sanningsbevisning för förtal, samt en vanryktandebrott som ett mildare förtalsbrott som ytterligare likhet med det tyska systemet. Den svenska rätten – sin tröghet trogen – förblev dock utan dessa revolutionerande ingrepp och besitter än idag relativt begränsade möjligheter till sanningsbevisning.

Källförteckning

4.4 Källor

Rättsfall

Sverige

NJA 1950 s. 250.

NJA 1966 s. 565.

Tyskland

BGH 15. 3. 1989 – 2 StR 662/88.

NJW 2005, 3271.

NJW 1954, 1412.

NJW 2006, 601.

NJW 1989 1365.

OLG Düsseldorf MDR 1979, 692.

Lagförslag och dyl.

Tyskland

Alternativ-Entwurf eines Strafgesetzbuches (AE), 1971.

Entwurf eines Strafgesetzbuches (StGB) E 1962.

Sverige

Prop. 1962:10 med förslag till brottsbalk.

SOU 1953:14 förslag till brottsbalk.

SOU 2016:7 integritet och straffskydd.

4.5 Litteratur

Amelung, Knut, *Die Ehre als Kommunikationsvoraussetzung*, 2002.

Arzt/Weber/Heinrich/Hilgendorf, *Strafrecht besonderer Teil*, 3. Auflage, 2015.

Beck-online, Münchener Kommentar zum StGB, MüKoStGB/Regge/Pegel, 4. Aufl. 2021, StGB § 186 Rn. 17, (hämtat 2023-04-19).

BeckOK StGB/Valerius (hämtat 2023-05-18).

Binding, Karl, *Die Ehre im Rechtssinn und ihre Verletzbarkeit*, 1890.

Bogdan, Michael, *Concise Introduction to Comparative Law*, 2013.

Bäcklund, Agneta mfl., *Brottsbalken – En kommentar* (Norstedts Juridik) (hämtat 2023-05-19).

Jareborg, Nils – Friberg, Sandra - Asp, Petter - Ulväng, Magnus, *Brotten mot person och förmögensbrotten*, andra upplagan.

Münchener Kommentar zum StGB, band 3, 2003.

Olshausen, *Kommentar zum Strafgesetzbuch*, 1. Bd., 1927.

Petrén, Sture, SvJT 1948 s. 165 f.

Rengier, Rudolf, *Strafrecht Besonderer Teil II*, 24. Auflage, 2023.

Sandén, Hans-Olof, *Förtal*, 2022.

Zaczyk, Rainer - Köhler, Michael - Kahlo, Michael, *Festschrift für E. A. Wolff: zum 70. Geburtstag am 1.10.1998*, 1998.